

פעילות מי הם היהודים?

חומרים

- פוסטר גדול מספיק שכולם יוכלו לראות, עם רשימת מונחים (מספר 1 בהמשך) וכדי לרשום רעיונות בזמן הדיון
- דפי טיוטה ועטים
- עותק של הקטע של סמולנסקין (מספר 7 בהמשך)

זמן הפעילות

45-60 דקות

מטרה

מטרת הפעילות היא לתת הזדמנות לתלמידים להגדיר את כלל הקולקטיב היהודי אליו הם שייכים - מהם, או מי הם היהודים?

הנחיות לפעילות

1. תנו לתלמידים רשימה של המונחים הבאים:

- דת
- אומה
- אומה/עם דתי
- תרבות
- קבוצה אתנית
- ציוויליזציה
- קהילה

2. בקשו מהם לחשוב על הדרך בה הם מגדירים את הקולקטיב היהודי. מי או מה הם היהודים? עליהם לבחור את המונח המגדיר בצורה הטובה ביותר את הדרך בה הם מרגישים השתייכות ליהודים. הם יכולים לבחור מונח מהרשימה או מונח חלופי לקולקטיב שלא מופיע כאן. הם צריכים להתמקד בהגדרה הראשית איתה הם מזדהים. עליהם לחשוב במשך מספר דקות על הסיבה בגינה הם בחרו דווקא בהגדרה מסוימת לקולקטיב היהודי, ועל כיצד הם רואים עצמם מתחברים אליה. עליהם גם להוסיף אם ישנם תנאים מסוימים שיוציאו אותם מהקולקטיב בהתאם לאותה הגדרה. הם יכולים לכתוב לדוגמא:

אני מרגיש שהיהודים הם תרבות כי... אני חושב שאני מתאים להגדרה של תרבות כי אני שומר שבת/כשרות... וכו'. אם אני אפסיק לשמור שבת/כשרות... או אם אני אמיר את הדת שלי, זה יוציא אותי מהתרבות היהודית.

3. תנו להם לחלוק את התגובות שלהם בזוגות או בקבוצות קטנות.

4. בחזרה בקבוצה הגדולה, בקשו מהקבוצות להציג מה שהן כתבו. הציבו להם אתגר - האם יש סתירות בעמדות שאנשים נקטו. לדוגמא, בהמשך לאמירה שלעיל, אתם יכולים לשאול מדוע המרת דת תוציא אדם מקבוצה המוגדרת על ידי תרבות ולא על ידי דת. המטרה כאן היא לגרום לכיתה לחשוב על המורכבויות של נושאים אלו.

5. לאחר שהושמעו כמה מהעמדות בפירוט, רשמו על הלוח את הבחירה של כל אחד מהמשתתפים. כמה הגדירו את עצמם לפי כל אחד מהמונחים? מה זה אומר על הכיתה? האם יש קבוצות נוספות שהם מכירים (בתי ספר, תנועות נוער, אגודות סטודנטים וכו') בהן יכולות להיות תוצאות שונות? אילו קבוצות? מדוע?

6. רשמו רשימה נפרדת של דברים שהתלמידים חושבים שיוציאו אותם מהקולקטיב ודונו בהם. האם ניתן בכלל להוציא את עצמך מהקולקטיב היהודי? האם המרת דת מוציאה אותך? האם היותך "יהודי מאמין בישו" מוציא אותך? האם התנהגות בוגדנית כלפי יהודים אחרים מוציאה אותך? האם התנהגות בלתי מוסרית מוציאה אותך? יתכן ותרצו לחבר את התשובות עם העמדות שננקטו בתרגיל הקודם בעניין הקריטריונים לחיים יהודיים.

7. כעת, חלקו עותקים של הקטע הבא להתייחסות של הקבוצה. הקטע נכתב באמצע שנות ה-70 של המאה ה-19 על ידי פרץ סמולנסקין, אידיאולוג ציוני של לאומיות יהודית, והייתה לו השפעה עצומה במזרח אירופה של סוף המאה ה-19. בחרנו בסמולנסקין משום שהוא מתמודד ישירות עם הנושאים אותם העלינו, ולא משום שלדעתנו

התלמידים חייבים לקבל את עמדתו. הטיעון המרכזי שלו, הנמצא בקטע, היה שהיהודים חייבים להמשיך ולראות את עצמם כאומה הפתוחה ליהודים מכל ההשקפות הדתיות. קיום מצוות לא היה קריטריון להשתייכות לעם היהודי ולא נתפס כקיום אורח חיים יהודי. רק יהודי שחטא נגד עמו צריך להיתפס כמחוץ לקולקטיב וכאחד שלא מנהל אורח חיים יהודי.

אם הראינו לדעת כי בני ישראל האריכו ימים יותר מיתר העמים יען כי חשבו נפשם כעם, עם הרוח, וכן נקרא בפי כל חכמי וסופריו, בפי חוזיו ומסדרי תפלותיו קרא בשמו אך בשם עם ישראל, הלא נדע כי די כח בהמלה האחת הזאת לקרב את הנפרדים בזרוע; אם יחשוב איש ישראל בארץ אחת את אחיו היהודי בארץ אחרת לבן עמו אז ירחש לו לבו אהבת אחים, אחנת בן עמו, יזכור תמיד כי החבל המרתק אותם לא תמול הוא כי אם זה ארבעת אלפים שנה. ארבעת אלפים שנה! הרעיון הזה לבדו גדול ומרום הוא ורב כחו לתת בלב כל מרגיש וחושב מחשבות כבוד ויקר להחבל הזה. זה ארבעת אלפים שנה אחים היינו בני עם אחד, ישיב כל איש אל לבו, ואיך אחטא להרבה מאות דורות ואפר את האחוה הזאת? איך אוציא את נפשי מן המצר בעת אשר בני עמי בשפל ישבו? איך אבקש למלט רק גויתי בעת אשר אחי יטבעו בים צרה? איכה אשב בחבוק ידים ולא אצא לעזרה בעת אשר על אחי עבר כוס זעם? והמשכילים הבינו כי בהאחדות הזאת ספון כחם ואונם. אולם האחדות הזאת תולד רק על רגש האחוה, על הרגש הלאומי כי איש איש יולד לישראל יאמר: בן הנני להעם הזה, כל עוד אשר יחיה הרגש הזה לא תופר האחוה ולא ירפה כח העם כלו, ולא יצער מדור לדור, כי גם אלה אשר יעזבו חקים אחדים או אף רבים עוד לא גרשו מהסתפח בנחלת ישראל, אם חטאו במפעלם חטאו רק לאלהים ולא לעמם, והרגש הלאומי עוד יקרב לבבם כבראשונה אל עמם ועוד יורם לעשות טובה וברכה את אחיהם ככל אשר תמצא ידם..... אז לא ירימו מצטדקים וחנפים ראשם להדיח מהקהל את אחיהם אשר מצאו בו עון אשר חטא לאחד הפוסקים, כי אחרי כל אלה הלא ישראל הוא, בן להעם הזה, וכל עוד אשר לא בגד בעמו וגם אם עובר הוא על הדת עוד יחד כבודו בקהל, וכן נרבה ונעצם וידנו תהיה רוממה. זאת תהיה פעולת המשפט כי עם אנחנו.

פרץ סמולנסקין, עת לטעת, חלק ראשון, פרק ד'

8. על הקבוצה לנסות ולהבין את הרעיון אותו מנסה סמולנסקין לפתח. מהן ההשקפות של הקבוצה בנוגע לטענה שלו? האם הם מסכימים או לא? נסו לערער על כל עמדה בה הם בוחרים. שוב, הרעיון כאן הוא לגרום לחברי הקבוצה לפתח את הדרך שלהם לרעיונות המוצגים כאן.

- פעילות זו פותחה על ידי סטיב ישראל, עבור "חיבור לקהילה", משאבים לעמיות שהוזמנו על ידי הסוכנות היהודית.

פעילות מי הם היהודים?

עת לטעת פרץ סמולנסקין

אם הראינו לדעת כי בני ישראל האריכו ימים יותר מיתר העמים יען כי חשבו נפשם כעם, עם הרוח, וכן נקרא בפי כל חכמיו וסופריו, בפי חוזיו ומסדרי תפלותיו קרא בשמו אך בשם עם ישראל, הלא נדע כי די כח בהמלה האחת הזאת לקרב את הנפרדים בזרוע; אם יחשוב איש ישראל בארץ אחת את אחיו היהודי בארץ אחרת לבן עמו אז ירחש לו לבו אהבת אחים, אחנת בן עמו, יזכור תמיד כי החבל המרתק אותם לא תמול הוא כי אם זה ארבעת אלפים שנה. ארבעת אלפים שנה! הרעיון הזה לבדו גדול ומרום הוא ורב כחו לתת בלב כל מרגיש וחושב מחשבות כבוד ויקר להחבל הזה. זה ארבעת אלפים שנה אחים היינו בני עם אחד, ישיב כל איש אל לבו, ואיך אחטא להרבה מאות דורות ואפר את האחוה הזאת? איך אוציא את נפשי מן המצר בעת אשר בני עמי בשפל ישבו? איך אבקש למלט רק גייתי בעת אשר אחי יטבעו בים צרה? איכה אשב בחבוק ידים ולא אצא לעזרה בעת אשר על אחי עבר כוס זעם? והמשכילים הבינו כי בהאחדות הזאת ספון כחם ואונם. אולם האחדות הזאת תולד רק על רגש האחוה, על הרגש הלאומי כי איש איש יולד לישראל יאמר: בן הנני להעם הזה, כל עוד אשר יחיה הרגש הזה לא תופר האחוה ולא ירפה כח העם כלו, ולא יצער מדור לדור, כי גם אלה אשר יעזבו חקים אחדים או אף רבים עוד לא גרשו מהסתפח בנחלת ישראל, אם חטאו במפעלם חטאו רק לאלהים ולא לעמם, והרגש הלאומי עוד יקרב לבבם כבראשונה אל עמם ועוד יורם לעשות טובה וברכה את אחיהם ככל אשר תמצא ידם. אז לא ירימו מצטדקים וחנפים ראשם להדיח מהקהל את אחיהם אשר מצאו בו עון אשר חטא לאחד הפוסקים, כי אחרי כל אלה הלא ישראל הוא, בן להעם הזה, וכל עוד אשר לא בגד בעמו וגם אם עובר הוא על הדת עוד יחד כבודו בקהלו, וכן נרבה ונעצם וידנו תהיה רוממה. זאת תהיה פעולת המשפט כי עם אנחנו.